

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Mittelalter und Neuzeit

BEDŘICHOV U OSKAVY (OKR. ŠUMPERK)

Zřícenina hradu Rabštejn. Vrcholný středověk. Ojedinelé nálezy. Povrchový průzkum.

Středověký hrad Rabštejn ležící asi 2 km S obce na horském hřbetu na údolím říčky Oskavy byl založen nejspíše na přelomu 13. a 14. století neznámým zakladatelem. Poprvé je zmíněn v pramenech roku 1318, kdy jej olomoucký biskup Konrád postoupil Janu Lucemburskému poté, co jej dobyl na stoupencích Jindřicha z Lipé. Po smíru byl hrad pánům z Lipé navrácen a ti jej nako-nec prodávají roku 1355 markraběti Janovi (Plaček 2001, 525). Celé rabštejnské panství je poprvé zastaveno roku 1398 Pročkovi z Vildenberka a po něm následovali další zástavní držitelé (Karel 2004; 2005; 2006). K rozšíření hradu o jižní předhradí dochází v druhé polovině 15. století za panování Jindřicha z Jenštejna. V průběhu česko-uherských válek byl zástavním držitelem Jiří Tunkl z Brníčka, stoupenec Jiřího z Poděbrad, který z hradu podnikal výpady proti spojencům Matyáše Korvína. Nakonec byl Rabštejn uherským vojskem dobyt roku 1483. Následně dochází k jeho obnově, ale někdy v letech 1520–1530 za Petra z Žerotína je odlehlý hrad nahrazen mnohem pohodlnějším a dosažitelnějším sídlem v Janovicích u Rýmařova. Na hradě ještě sídlili někteří úředníci a hajný. K využití fortifikace dochází opět v dobách třicetileté války, během níž jsou nejprve císařští vytlačeni Švédové a o rok později Švédové zase z hradu ustupují. Hrad byl napo-sled využíván v dobách tureckého ohrožení. Byl definitivně opuštěn a zpustl v závěru 17. století (Plaček 2001, 523).

V místech hradního jádra našel autor příspěvku početný soubor keramiky, čítající jedenáct kusů. V souboru se vyskytuje část dna z rezného materiálu a cihlového oboustranného výpalu, ucho džbánů, dva fragmenty okrajů z hrnců a tři nezdobené výdutě. Ze čtyř fragmentů kachlů je jeden exemplář zlomek čelní vyhřívací stěny, na které se nachází vegetativní motiv, a tři kusy pláště. Veškerou keramiku můžeme klást do 15.–17. století. Nové nálezy tak rozšiřují nečetné nasbírané kolekce archeologických nálezů z lokality (Schenk 2005, 277; Vašíček 2007, 42–43) převážně z tohoto časového období.

Lukáš Hlubek

Literatura

Karel, J. 2004: Zástavní držitelé rabštejnského panství odkonce 14. století do poloviny 15. století. *Střední Morava* 20, 92–101.

Karel, J. 2005: Zástavní držitelé rabštejnského panství v druhé polovině 15. století. *Střední Morava* 21, 88–104.

Karel, J. 2006: Zástavní držitelé rabštejnského panství od počátku do poloviny 16. století. *Střední Morava* 22, 74–92.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha.

Schenk, Z. 2005: Bedřichov (okr. Šumperk), Středověk a novověk. *Přehled výzkumů* 46, 277.

Vašíček, A. 2007: Klíč z Rabštejna. *Severní Morava* 93, 42–43.

Resumé

Bedřichov u Oskavy (Šumperk dist.). A few fragments of pottery, which can be dated in 15th–17th century, were found in the area of the castle Rabštejn.

BÍLAVSKO (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Kostel sv. Bartoloměje, p. č. 5. Raný středověk, vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavebními pracemi v rámci investiční akce Venkovní úpravy na kostele sv. Bartoloměje v Bílavsku byl v měsících červnu a červenci 2010 proveden záchranný archeologický výzkum formou dohledu nad výkopovými pracemi, který uskutečnili pracovníci Archaia Olomouc. Obec Bílavsko se nachází asi 2,5 km JZ od Bystřice pod Hostýnem. Kostel sv. Bartoloměje je situován při JZ okraji obce Bílavsko. Stavba je situována na SZ orientovaném svahu, který klesá od zalesněného návrší Chlumu.

Nejstarší zmínka o obci a existenci farního kostela je spojena s rokem 1364. Z pohledu středověké archeologie je na katastru obce nejdůležitější přítomnost hradu Chlum, situovaného v místě stejnojmenného hřbetu. Výsledkům zjišťovacího výzkumu a odbornému zpracování této lokality se věnoval J. Kohoutek (1995, 35–37).

V případě samotného kostela sv. Bartoloměje se jedná o přibližně orientovanou podélnou jednodílnou stavbu s projmutě odsazeným půlkruhovým presbyteriem. K S straně presbyteria přiléhá čtyřboká sakristie. Samotná loď kostela je obdélného půdorysu. Západní průčelí kostela tvoří hranolová věž. Vstupní prostor je tvořen valeně podklenutým podvěžím. Kněžiště je zaklenutou plackou mezi pasy a konchou. V Z části lodi je situována hudební kruchta, která je podklenuta plackami mezi pasy. Z vnější strany závěru presbyteria jsou patrné dva druhotně osazené architektonické články. V prvním případě jde o kon-

zolu tvořenou polygonální krycí deskou, pod kterou se nachází sochařsky ztvárněná lidská tvář. Ve druhém případě pak jde o terč svorníku s reliéfně provedeným čtyřlístem renesančního stáří. Stávající podoba kostela odpovídá přestavbě z roku 1784. Z původního kostela byla ponechána pouze hranolová věž, ve které se nachází zvon z roku 1568 a 1782. Renesanční zvon nese na svém pláští rodové znaky se jmény Bernarda ze Žerotína a Přemka Prusinovského z Víckova (Samek 1994, 332–333).

Stavebním výkopem vedeným podél základů lodi a presbytáře kostela bylo zachyceno intaktní podloží, na které nasedal zkulturněný půdní horizont. Z této vrstvy se v rámci dokumentovaného profilu P1 podařilo získat dosud nejstarší soubor středověké keramiky z 12. století, který lze spojit se samotnými počátky obce. Sběrem na výkopcích hlíny bylo získáno několik zlomků římsovitých okrajů z 13. století.

Ze zděných stavebních konstrukcí se při Z nároží lodi kostela podařilo zachytit základ, který zřejmě souvisel s původní gotickou stavební etapou objektu. Šířka této stavební konstrukce vyžděné z lomového kamene pojeného vápennou maltou se pohybovala v rozmezí 1,8–2 m. Bližší informace o významu této nově odkryté středověké substrukce prozatím neznámé funkce by mohl v budoucnosti přinést jedině případný revizní zjišťovací průzkum.

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk

Literatura

Kohoutek, J. 1995: *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska 1*, svazek A/I. Praha.

Resumé

Bílavsko (Bez. Kroměříž), St. Bartholomäus Kirche, Parzellennr. 5. Früh- und Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Pivovarská ulice. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V srpnu až září. 2010 probíhal v Bílovci na Pivovarské ulici záchraný archeologický výzkum, který souvisel s výstavbou nového plynovodu. Archeologické situace byly zjištěny a dokumentovány ve zhruba 100 m dlouhém úseku výkopu, který byl asi 0,6 m široký a 1,2 m hluboký. Výkop protínal jednoduché novověké souvrství, které nasedalo na půdní typ, obsahující materiál, datovaný na přelom 13. a 14. století. Ve výkopu byly dále dokumentovány patrně obvodové zdi parcel vystavěné z lomového kamene. Jedna z těchto zdí byla založena přes výkop zasypaný dorovnávkou, obsahující materiál z průběhu 17. století. Po jeho vybrání byla zjištěna dřevěná konstrukce odpadní jímky, ze které pochází materiál, datovaný do druhé poloviny 16. století. Jímka byla vybrána pouze do hloubky 2,6 m pod úroveň dnešního terénu. V této hloubce byly práce z bezpečnostních důvodů ukončeny. V prostoru vyústění ulice Pivovarské na Slezské náměstí byly ve výkopu zachyceny kamenné valené klenby

sklepu domu č. 4, který byl stržen po druhé světové válce. K výkopu pro sklepní prostory přiléhalo 0,5 m mocné souvrství, ze kterého nebyl získán žádný archeologický materiál. Dokumentovaný výkop protnul zadní části parcel domů, obklopujících náměstí a zachytil jejich vývoj, související s narůstajícími prostorovými nároky rozšiřující se Pivovarské ulice. Podrobnější informace snad poskytne až detailnější zpracování získaného materiálu a vyhodnocení zjištěných nálezových situací.

Jindřich Hlas

Resumé

Bílovec-Stadt, Bez. Opava, Pivovarská Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BLAŽOVICE (OKR. BRNO-VENKOV)

„Pod kostelem“. Doba středohradištní, středověk. Sídliště, hrob. Záchraný výzkum.

Během hloubení základů pro rodinný domek na parcele č. 656/1 v Blažovicích bylo na již známé lokalitě prozkoumáno celkem pět sídlištních objektů a jeden kostrový hrob (viz kapitola Doba laténská). Při začátcích výkopu byl u S stěny výkopu nalezen pohřeb lidského jedince (obr. 1). Po ručním rozšíření výkopu, preparaci, dokumentaci a odebrání kosterních pozůstatků byl pod místem nálezů kostry dodatečně zjištěn poslední prozkoumaný objekt s keramikou, která tuto jámu řadí do střední doby hradištní. Vyzvednutý pohřeb byl zcela bez doprovodného inventáře a na základě nálezových okolností jej datujeme rámcově do středověku až novověku.

Marek Lečbych

Resumé

Blažovice (Brno-venkov dist.). Several sunken settlement features belonging to the Great Moravia Period and a younger undatable grave were excavated while constructing family house foundations in Blažovice.

BOHUŠOV (OKR. BRUNTÁL)

Fara č. p. 40, p. č. 34. Středověk. Záchraný výzkum.

V roce 2010 bylo v souvislosti se stavebním projektem „Komunitní centrum Bohušov“ zkoumáno středověké hospodářské zázemí fary, bohužel částečně narušené předchozími terénními zásahy. V rámci zkoumané plochy o rozloze 473 m², ve které se dle indikační skici Státního katastru nacházela v 19. století zahrada mezi farou a její stodolou, se podařilo odhalit 16 zahloubených objektů, mezi nimiž je zastoupen jeden větší objekt, tři zásobní jámy, dva blíže funkčně neinterpretovatelné oválné objekty a deset sloupových jam. Z těchto situací pochází rozsáhlý nálezový soubor z přelomu 13. a 14. století až konce 14. století. Kromě převažující keramiky se jednalo např. o bronzový páskový prsten s puncovanou výzdobou. Provedena byla též archeobotanická (Čulíková 2011) a archeozoologická (Šůvová 2011) analýza, prvně jmenovaná